ԵՐԱՍՏԱՆ

Տարեգրական Լուրեր

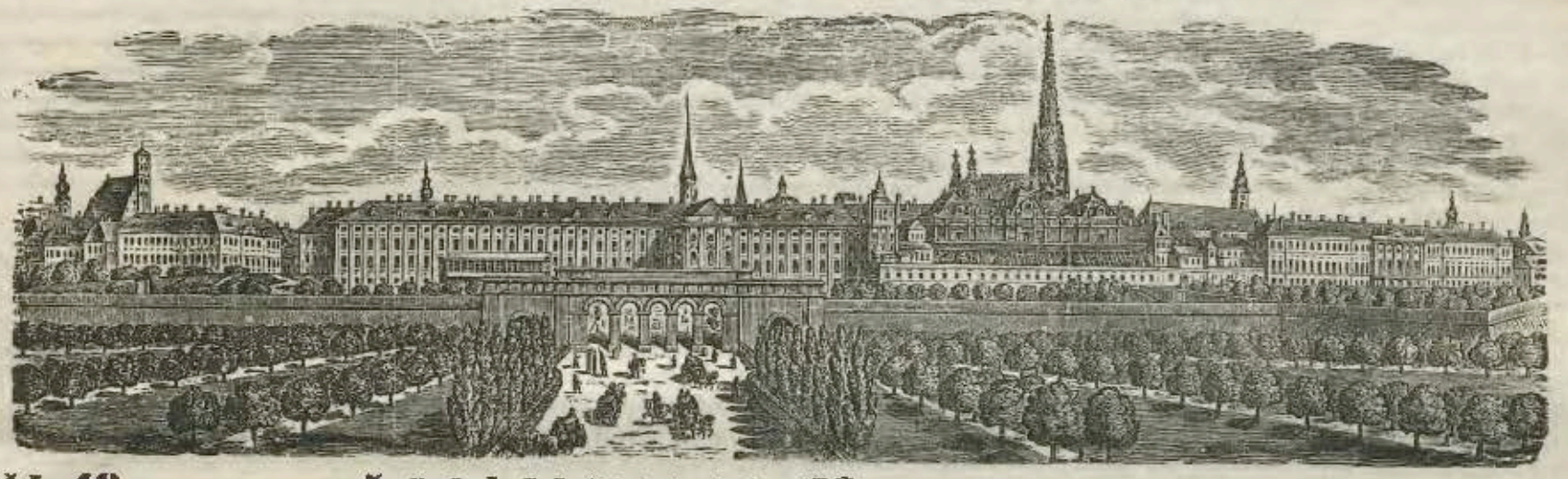

Թիւ 49 — **5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ (23 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ)** — **1853**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՍԻԱՅԻ· Ասիական։
ԵՒՐՈՊԱ· Ընթացքեան խնդրոյն վրայ Լոյսին ունկ խորհրդածութիւնք։ Լուսոր լուր։
ԱՆԳԼԻԱ· Պրասլանդի գոնբոր։ Ռուսկիդանեան ոլորտորոն։
ԳԵՐՄԱՆԻԱ· Գեռնինկհեմ օրիորդին ազատութիւնը։
ԻՏԱԼԻԱ· Խորդրամոյի խաղեր։
ՀՈԼԱՆԴԻԱ· Նաւթապատութեան խնդիրը վերջանալու մոտ։
ՍՊԱՆԻԱ· Գաղղիայի կայսրուհւոյն քրոջը վասակ մը կը լսուի։ Խորհրդարանը կը բացուի։
ԲՈՍՖՈՐՈՒՍ· Թագաւորն հոգի մտնը։
ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆ· Գաղղիայի նոր դեսպանը։ Հնդկաց գարդ։ Պատերազմի տեղեկութիւն լուր։ Սիրաքայի եւ Եգիպտոսի լուր։
ՀԵՆԻՍՏԱՆ· Բարոյականութեան կրօնք։
ԱՄԵՐԻԿԱ· Սենատորներեան կրօնքը։ Մեքսիկեան հարաւային հիւսիսային խօսք։
ՈՒՍՈՒՑՄՆԵՐ· ԵԶԳԱՅԻՆ ՎԵՊ· Վարդ Պատկանեան։ ԻԱ։

ԱՍԻԱ

ՎԻԵՆՆԱ· ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 4։

Ա. ԻՀԱՓԱՌ կայսրն որոշեց որ Մարիամ Ք. Բորոտկայի հանդուցեալ մեծարգոյ հայրն հանդերձ շարամի ազգուեանական տուգ բռնուի, այնպէս որ Դեկտեմբերի 1էն մինչեւ 21 խիստ ու խորին տուգ ըլլայ, իսկ մեկալ 4 շաբաթներուն տուգը քիչ մը թեթեւ։

— Ա. ամառանոցեան ու հասարակաց շէնքերու պաշտօնեան կ'որոշէ որ այսուհետեւ 1853 Դեկտեմբերի 1էն սկսեալ մինչեւ 1854 Յունուարի վերջերը աւերեան շրջեկաւոք բերուած ցորենի բեռներուն բերողէքը մեկ Ա. ԻՒԵՆՆԱՅԻ կենդրնարի ուղղեն վրայ 3/4 քառանդան ըլլայ։

— Պր. Հենր. Լաքսըն Լոնտոնի մեքենագործն ամերիկա Ա. ԻՒԵՆՆԱ պիտի դայ, որպէս զի մեծ շէնքի մը մէջ իր գործիքներովն ելեկտրոնականութեամբ լոյս հանելու փորձ ընէ։ Պր. Լաքսըն ամերիկան գիտուն հանար, որուն եւրկրորդ անգամ է որ Հասարակաց Ամերիկայի կառավարութենէն երեք տարեան հանար արտօնութիւն առաւ։

ԳԱՂԳԻՍ

Ա. 1068 լրագրոյն Գարիզի մեկ թերթակիցը Ռուսաստանի ու Օսմանեան տերութեան մէջ եղած խնդրոյն հիմնական վիճակին վրայ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ։ Պատմութեան մէջ դարձեալ անանկ տեղ մը հասանք, որ բախտը պիտի նաւարկութեան ձեռք յանձնուելոյս։ Ընդ յայտնի է ու ապրում դարձունելութիւնն ձեռքն է շուտ մը նորէն բաղձացուած խաղաղութիւնն Եւրոպայի տալ։ Ա. Նիքոլայեան հանարեալ ճամբան ցուցուած է, նոյն իսկ քնութիւնը կը յայտնէ։ Ամէն բանէ յառաջ այրենաքիր պատերազմէ պէտք է որ դադրի ու ղէնքերը հանգչին։ Զինուորական ամէն բանէ յառաջ հոգտր բանն է։ Ա. ԻՒԵՆՆԱՅԻ ժողովրդին իր գործքերը նորէն ձեռք պիտի առնէ։ բայց առջի փորձերով աւելի խոհեմութիւն ուզած ըլլալով։ Օսմանեան տերութեան ու Ռուսաստանի դեսպաններն այժմեանակից պիտի՝ որ ընէ։ Ասանկով, իրարու հետ կռուի մէջ եղող երկու կողմերուն տեսութիւնը գործելով՝ աւելի դիւրաւ իր նպատակին կը հասնի։ Ասոր մէջ իբրեւ հաստատուն կէտ մը կրնայ մնածուիլ՝ Դանուբի իշխանութեանց դրութիւնն։ յառաջ եղած վիճակը։ Ռուսաստանի երկրին մնծնալուն ու Օսմանեան տերութեան երկրին պարտիզնալուն՝ ոչ միայն տա վերջին տերութիւնը, հապա նաեւ արեւմտեան տերութիւնները դէմ պիտի գնեն։ Հարկին Օլմիւց քաղաքը տուած ապահովութեան նպտելով, սնոր ատանկ չանքի մը հետու ըլլալուն երկրայութիւն չկայ։ Բայց մեկալ կողմանէ ալ Ռուսաստան իր մինչեւ հիմակ ունեցած իրաւունքներուն եւ ոչ մեկէն նոր պիտի կենայ։ Իր հաւատակիցներուն վրայ ունեցած բարոյական ազդեցութիւնը շատ դեր որ նուազի։ Ասոր ամենեն չեղեալներ, թէպէտ կենայ ու մնայ պատերազմ արժէ։ Ասոր հակառակ իր պահանջմունց նպատակն ան է որ բարձրագոյն Դրան հպատակ եղող չորեցեալ Յունաց մրայ ունեցած բարոյական ազդեցութիւնն ու նոյն իսկ անոնց իրաւունքներն ընդարձակէ։ Ա. պահանջմունքն ալ բոլորովին չիկրնար մերժուիլ, բայց բոմանդակ խնդրոյն մէջ ամենէն դժուարին բանն ան է՝ որ առանց Օսմանեան տերութեան նիւթական իշխանութիւնը նուազցընելու՝ նոյն պահանջմունքը գոհ ըլլալ։ Դար շինուելու խաղաղութեան դաշնագիրը կամ կերպն ամանակ պիտի ըլլայ՝ որ Մէնշիքովին հանած յայտագիրն ու անոր տեղն եկող Վիէննայի յայտագիրն անհաղթաւոր ընէ։ Պէտք է անանկ շինուած ըլլայ, որ մնծապատ Սուլթանը կարող ըլլայ յանձն առնել։ Իսկ թէ ապրեաք կարելի է նոյն վախճանին հասնիլ երկրդիմի ու էս բացատրութիւններով, անիկա խնդիր է։ Բայց ոնբ եղած է երբեք դաշինք մը՝ որն որ նոյնպէսի բացատրութիւններէ բոլորովին ազատ ըլլայ։ Տերութեանց ամէն դաշինքներն իրարու մէջ տընկնելուս կը դրուին, սակայն ամենուն փախճանն ալ կարելի քիչ մը ատենուան հանար դադրեցընել է։ Արդ թէ որ դեսպանախարտ խիւնը կրնայ Եւրոպայի խաղաղութիւնը քաւորդ դար մը պահելու միջոցներդիլ, իր գլխաւոր մեկ պաշտօնը կատարած կ'ըլլայ։ . . . Դահլիճներն ամէն ատենուրնէ աւելի խաղաղ եղեան կողմեն։ Դահլիճներուն այս դիրքն հարկ կ'ըլլայ շատ անգամ կրկնել, ինչու որ խաղաղութեան եռանդ եղող կատարութեանց բերանները (լրագրիները) կարծես թէ իրենց գործքը ըրած են հաստատութեան սիրոյ վրայ ու անվրդովութիւն ձգեր։ Պարոնն շաբաթեն օրուան թուին խնդրագրական հատածը հան (Փարիզ) գանուան հոդեր պատճառեց, մինչեւ խօսք եղաւ թէ Ռուսաստանեն պիտի պահանջուի որ Դանուբի իշխանութեանց վրայ ունեցած պաշտպանութեան իրաւունքէն ետ կենայ։ Բայց դեսպանական գիտութեանց տեղեակ եղողներն ասիկա խենթի խօսք կ'ընեն։ Սակայն ըլլալու ժողովրդին մէկ գործն ալ այս պիտի ըլլայ՝ որ նոյն պաշտպանութեան վրայ Եւրոպա ապահովութիւն ունենայ, որպէս զի ասկէ ետքը ան ատենս եղածին պէս դէպք պատահելու որ ըլլայ, բոլոր Եւրոպական տերութեանց իրաւունքը վնասած մնածուի։

— Փարիզէն նոյեմբերի 20ին կը գրեն թէ հինգ վեց օրէ վեր մեջլիսին անկոչ հիւր մ'եկաւ։ Ընթացքան հիւանդութիւնը ոչ միայն հոս հաստատ, հապա նաեւ շուտով զարգացաւ։ Հիւանդանոցներու մէջ օրը 60 հոգի գայլեմանէ բռնուող կ'ըլլայ, որոնցմէ հոսարակօրէն 15—20 հոգի կը մեռնին։

— Ա. օրերս Փարիզի մէջ հրդեհ մ'եղաւ, որուն նեանը երիցն ատենուընէ վեր եղած չէր։ Եսմը ուռն պրիցաւ։ Հրդեհին (Եւրոպայի նեկատանոն) պատճառ շատ տարածուելն ու սաստիկը՝ տեղացն պարագաներին կը, ինչու որ հրդեհն եղած ճամբան խիստ նեղ էր ու մէջը գրեթէ բոլոր տարաշագործի ու կահ կարասեաց խանութներ էին։ Դժբախտութիւնն կրողին մէջ շատ մարդիկ ալ կեանքերնին կորսընցուցին։

— Լ. Փէրանդ օրագիրը կը ծանուցանէ թէ Նոյեմբերի 21ին պարտոյի մէջ գնդապետ մը իր տունը գնէն նեղս մնելու տուն՝ անծանօթ մարդ մը վրան տարճանակ մը պարպեր ու ապրիլ հանդիսացուցեր է։ Ցանցաւորը շատ մը բռնուեր է։

— Փարիզի Գեր. տպագրիչներու հանրական մը հանեց, որուն մէջ ի մէջ այլոց ատենակ կը գրուցէ։ Պրոնի ու գիտութեան մէջ եղած կապը կամ միաբանութիւնը խմբելու եւ հաստատելու համար, որոշեցինք որ հանդէս մը հաստատենք, դպրոցական տեսութեամբ, որն որ Քրիստոսի Ծնընդեան միջնակէն անմիջապէս առջի կիրակին Ս. Գենովեֆայի եկեղեցոյն մէջ, իր գիտութեանցն եւ ընկերքի եղող որերի մը պաշտպանութեան տակ պիտի կատարուի։ Ա. տարի բացատրութեամբ նոյն ատենը Դեկտեմբերի 17ին պիտի խմենք։

— Ա. Հաւաքնիք ատեանը (cour de cassation) որոշեց որ Փարիզի ատենագրութեան դիւանատուն ու ամէն բաժիններու դիւանատունները, հասարակաց ապահովութեան համար, իրաւունք ունենան Դամակի դատարանեն եղծանելու, պարտքն իրենց տարեկան իրենց յանձնուած նամակները բանալու։ Կառավարութիւնը հիմա գարձեալ խիստ դրծանելու կերպով գաղտնի ընկերութեանց եռեւեռ է, որոնք Նորէն Գաղղիայի շատ կողմերն ալ ամենս կը ձգեն։

— 'Ալմանաք դեզ Ս—ոֆ (Almanach des Opprimés) բառուած Գաղղիայի մէջ տպուած թերթը խիստ գարմանալի կերպով մը գարձեալ հոն մտած դանուեցաւ։ Պրիւսակէ Գաղղիայի կայսեր ու կայսրուհւոյն գանգ (գանգ) կերպարանները շինելով, մէջը յինչալ արգելուած թերթը կը ծածկէին։ Ասանդի վրայ եղող մարդի վերտրոցուներն արձանները բան օրինակին հետ անեցած նմանութեան խիստ հանելով, ամենուին ընդդիմութիւն ցոյց տուին տերութեան մէջ խոսելու։ Բայց Փարիզի մէջ ծածուկ ոստիկաններուն աչքը գրեթէ թէ նոյն արձանները գտնելու եռանդ մը ցուցընելը ծանոթ

եղող կարիք հասարակապետականներն են։ Ու կասէին առնելնէն եռեւ՝ շուտ մը տարակոյսին լուծում դուռ, երբ նոյն արձաններէն մէկը կոտրուեցին։

— Հարաւնակ ծովական պատերազմներ կը լսուին Գաղղիա։ Զանազան նաւահանգիստներու մէջ միւնչեւ գարուն 14 պատերազմական նաւ պատրաստուած պիտի ըլլայ։

— Բրազիլ ալ Փարիզի ազգաբնակներն իրենց հիւանդութեան առնն հիւանդանոցներէն դուրս իրենց բնակարանը բժիշկներէն դարմանն գտնեն, մեծագոյն կարիքներ հրամանաւ գարմանիչ պաշտօնատարութիւն մը դրուեցաւ, հիմնուեալ կերպով։ Փարիզի 12 շրջանակները (arrondissements) 159 բժիշկ սահմանուեցան, որոնք բաղմաթիւ հանձնաժողովներու (districts) մէջ պիտի բաժնուին, տարին 600—1000 ֆր. պիտի առնեն ու 6 տարի կապուած պիտի ըլլան այս ծառայութեան։ Առանձին տեղեր ալ պիտի հոգացուին, որ բժիշկներն ամէն տր մնոնատոր տանն հիւանդները պիտ՝որ ընդունին։ Բժիշկներն անձամբ պիտ՝որ երթան այն հիւանդներուն՝ որոնք նոյն որոշուած տանն բժշկին չեն կրնար երթալ։ Ամէն մէկ բժիշկ հեռը միշտ ուղանագիր մը պիտի ունենայ, որուն մէջ պիտի գրուի հիւանդին անունը, դարմանելու տանուան տեղը ու առուած դեղերը։ Ամէն մէկ միճակին մէջ մնաւնատոր յանձնարարական ժողովք մը պիտի ըլլայ, որն որ այս աշխատադիրներուն պիտի նայի ու ամէն թէ ուտելու, թէ ճերմկեղէնն ու թէ տարկի կարելի օգնութիւնը պիտի ընէ։ Հիւանդաց առ դարմանը՝ որն որ արգէն Փարիզի հինգերորդ շրջանակին մէջ մնած է, 1854ին Յունուարի 1ին մէկալ 11 շրջանակներուն մէջ ալ պիտի սկսի։

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնդոնի 23ին մեծագոյն թագուհին պրազանդի բարձրագոյն դքսուհոյն հետ քանի մը ժամ Լոնտոն եկաւ ու Ուէսդմինսթրի արքայարանն ու խորհրդոնոցի սենեակները պատուելն եկաւ, երկիրաւոր դարձեալ անոր հետ Ուինսորը դարձաւ։ Նոյն օրը Քէմպրիճի մէջ մեծ հանդէս մը կատարուեցաւ։ Քէմպրիճի ճեմարանին տանենագրերը պրազանդի բարձրագոյն դքսին իրաւանց վարդապետի սիրոյն ու խորհրդոնոցի սենեակները պատուելն եկան, երկիրաւոր դարձեալ անոր հետ Ուինսորը դարձաւ։ Նոյն օրը Քէմպրիճի մէջ մեծ հանդէս մը կատարուեցաւ։ Քէմպրիճի ճեմարանին տանենագրերը պրազանդի բարձրագոյն դքսին իրաւանց վարդապետի սիրոյն ու խորհրդոնոցի սենեակները պատուելն եկան։

քէս եկածին. չափ անոնց հոգ տանելու եւ ազգին օգուտը խորհելու։ Կ'երդնում միմեղանցն հաւատարմութիւն պահել Ցոն Փէարոյ Ե. թագաւորին՝ իմ՝ ամենասիրելի ու մեծարելի որդւոյս եւ անկիւս լուսահաս ըլլալուն պէս՝ կառավարութիւնն իրեն յանձնել։

Ընտիրապէս կառավարութեան կողմէն հրաման եղաւ որ ընդհանուր տերութեան մէջ սուգ բռնուի։ Բայց ժողովուրդն առանց հրամանի շապասելով, արդէն ամէն մարդ միշտ. ամէնէն ազքատն ու ոգորմելին ալ, իր ձեռքէն եկածին համեմատ՝ սգոյ զգեստ հագած էր։ Մէկէն բոլոր խանութներն ալ գոցուեցաւ եւ ամէն կողմ սգալից ու տխուր կերպարանք մ'առաւ։ Ընդհանուր է ցաւն ու տրտունջիւնը, որովհետեւ Հանգուցեալն իր առաքինութիւններուն ու բարի հանդամանաց համար ամենուն սիրելի էր։ Մինչեւ. իր քաղաքային թշնամիներն ալ կը սգան իր վրայ, որովհետեւ. անոնք ալ զինքը կը մեծարէին։

Թագաւորացն մեռնելուն երկրորդ օրը Ֆուէնվիլի իշխանուհի իր խաղեռնը՝ որն որ Հանգուցեալին քոյրն է, զինքը տեսնելու գալով, շրջենաւով նաւահանգիստ մնած առնոնին՝ զարհուրելի կերպով խնդացան առ ոչինչ։ Ամէն սգոյց նաւերուն վրայ ծփացող սգոյ գլուխներն ու թնդանօթաց որոտումը, ինչպէս նաեւ աշտարակներէն ու. զանգակատուներէն հնչած թնդիւնները ծանուցին անոնց որ ուշ հասան իրենց սգակցանին հետ խստակցելու համար։

Ինչպէս յայտնի է, Հանգուցեալ Լարիսա Բ. թագաւորին Ցոն Փեարոյ Գ. թագաւորին ազգիին է, որն որ 1826ին Թորդուկալի թագաւորութիւնն իր 7 տարեան աղջկան թող տալով, ինք խնամակալ եղաւ։ Թագաւորն 1834ին սկսաւ. առանձին թագաւորել եւ նոյն տարին Լայպզիկեանցերկի Օգոստինա իշխանին հետ կարգուեցաւ։ Ընդկայ քիչ մը եղբը վախճանելով, երկրորդ անգամ կարգուեցաւ Փերդինանդա Դոստուրկ-Կոթայի իշխանին հետ։ Ամուսնէն ծնաւ 1837ին Հոկտեմբերի 16ին, Ցոն Փեարոյ Ե. թագաւորանունով իշխանը, որն որ թէպէտ իր մօրը յաջորդեց, բայց տակաւին անչափահաս ըլլալով, ըստ օրինաց՝ հայրը խնամակալ եղաւ եւ իր որդւոյն անուամբը պիտի կառավարէ մինչեւ 1855։ Կ'ըսեն թէ որքայտագոն իշխանը շատ հանճարեղ է. բորդուկեզներէն, գաղղիերէն, անգլերէն ու գերմաներէն կը խօսի ու կը գրէ եւ իսկապէս ազէկ կրթուած ու ազէկ մեծցած է։ Ինչպէս գեր քաղաքական կողմնակցութեան մը հակում ցուցուցած չէ։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, Դեկտեմբերի 21։ Ամսոյս 16ին մայրաքաղաքս հասաւ Պրոնէկեաս շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէր Գաղղիայի նոր դեսպան՝ Պր. Պարակէ մ'Իլիէ։ Գաղղիայի դեսպանատան բոլոր անձինքն անմիջապէս շոգենաւ գացին զինքը բարեւելու համար. իսկ նոր դեսպանն անմոռաց՝ Գաղղիայի դեսպանատունը դնաց առաջին դեսպան՝ Պր. տը Լագուբին ողջունելու համար։ Հոն քեռամիլ Պէյին ձեռաք Դրան շնորհաւորութիւնն ընդունեցաւ եւ կէսօրէն վերջը նորէն դաւը գարձաւ։ Երկրորդ օրը մեծ հանդիսաւորութեամբ, մայրաքաղաքը գտնուող Գաղղիացւոց, Գաղղիական նաւերուն հրամանատարաց ներկայութեամբը նորէն եկաւ, դեսպանատունը դնաց։ Նոյն օրը կէսօրէն հաքը մեծաշուք փառաւորութեամբ Փուան երիմալով, բարձրատարիւ փոխարքային ու Ռէշիտ փաշային ողջունելութիւն ըրաւ, որոնք զինքը մեծ սիրով ու պատուով ընդունեցան։ Ամսոյս 19ին մեծափառ կայսրը ներկայանալով՝ իր դեսպանութեան թղթերը մատոյց։ Վեհապետը զինքն իր սովորական մեծարանաց սիրութեամբն ու քաղցրութեամբն ընդունեցաւ։ — Դատարանաց դեսպան Պր. տը Լագուբ իր հրաժարական ողջունելութիւնը մեծափառ կայսեր ընելով, ամսոյս 21ին Մոնթեյ եկաւ Թրնեսի ու Վենետիկի վրայէն Գաղղիս դառնալու համար։

— Օրերս անուանի Լէհմը Փաշայ ըլլալով, նոր կազմուած հեծելոց գնդի մը հրամանատար անուանուեցաւ։ Նոր հիմնուած անուանը Սարդ Փաշա է։ Վերոյիշեալ հեծելոց գունդը, կ'ըսէ Լուֆթէզ, քրիստոնեաներէ պիտի կազմուի ու կոնտուոր զրաց հետ պիտի միանայ։ Ասոնց նշանագիրը կառավարութիւնն արդէն հաստատած է։ Տաւուս Փաշայի զրաններն ալ իրենց ընակութեան տեղ որոշուած է։ Արդէն սկսած են շատ մարդիկ գրուելու. եւ նշանագրեալ հանելու։ Բարձրագոյն Դրան հայատակ եղող ամէն քրիստոնեան կ'ընդունուի։ Իսկ Շուտիկի բանակէն ետ դարձած փախստականները չեն կրնար ոտ գնդին մէջ մնալ։ Ս փախստականներն Ասիոյի մէջ կազմուող օտարաց լիպենին երիմալու հրաման պիտի՝ ընդունին, որպէս զի Դրան հոն ծառայեն, եւ առ նպատակս փաշա մը որոշուած է, որն որ Իւսկիւտարի դրուել, ուզողներուն ատրաղրութիւնները պիտի՝ ընդունի։

— Յառաջ որ Գոնոստանդինոպիս կ'ըսէ թէ նոյն մեկերի 14ին պատերազմի պաշտօնեան լուր ընդուներ է, որ կիպրեցիական զօրքը, Ռուսաց՝ Շէվքիմիլ (Ինքոլայեվ) ամրոցին վրայ բրած հինգ յարձակումները կանգներ է։ Նոյնպէս ռուսական շրջենաւ մը, որն որ 1500 զօրաց դունդ մը կը տաներ, ուզելով նոյն ամրոցը գնդակոծել, ամրոցին մարտիկներէն ոնչաչի ենաւեցաւ, որ անկից ետքը իր մեքենան չէր կրնար գործածել։ Ասոր համար ալ հոգը ընկիկա ժողովի մը զարնելով, կոտոր կոտոր ըրաւ, որով 1500 հոգիէն միայն 250 ազատեցան ու նոր շրջենաւով Կոստանդնուպոլիս տարուեցան։

— Խարձրատարփ. Փուատ Էֆենտին՝ իրրեւ կայսերական գործակալ Լոմէր փաշային բանակը գնաց, քաղաքական նիւթերու մէջ նոյն զրաստոնին խորհրդականութիւն ընելու համար։ Նոյն բանակէն ազնեւին նոր լուր մը չկայ, բայց ի պզտիկ պզտիկ կռիւներէ՝ որ երբեմն յառաջապահ զօրաց մէջ կ'ելլան։

— Լենդէրոնոնց դէմ օրագիրը Պուքրէշէն առնելով՝ հետեւեալ լուրը կը ծանուցանէ։ Գաղղիայի ու Անգլիայի ընդհանուր հիւպատոսները՝ Պոստանդնուպոլիս կեցող նոյն անկութիւնաց դեսպաններէն հրաման ընդուներ են որ Դանուբի իշխանութիւնները թողուն։ Նոյնպէս. հիւպատոսներն ալ, ծանրոյց երթալու. պատրաստութիւն կը տեսնեն եւ անշուշտ քանի մ'օրէն Պուքրէշը կը թողուն։ Գաղղիայի հիւպատոսները՝ Պր. Հոլի անուն հիւպատոսարանի տեղեկագրին պաշտպանութեան տակ կը մնան։ Իսկ Անգլիայի հիւպատոսները կ'ըսեն թէ Պր. Կրանդին պաշտպանութեան տակ պիտի մնան, որն որ յանապատ այն Անգլիայի հիւպատոսարանին պաշտօնատարներն մէկն է։

— Նոյեմբերի 16ին Պելկրատէն այսպէս կը գրեն։ Անցեալ կիրակին օրը քիչ մնաց քաղաքիս Օսմանեան զօրաց ձեռքն եղած ամրոցէն կը գնդակոծուէր։ Պակաս աւարտական հիւպատոսին միջնորդութեամբ մեկն խնայուեցաւ։ Պելկրատի փաշան, որն որ միանգամայն ամրոցին հրամանատարն է, Սերվիայի կառավարութեան բոլոր ըրաւ. Ռուսաց ընդհանուր հիւպատոսին ու. անոր անձինքներուն նկատմամբ, որոնք դեռ Սերվիայի մէջ իրենց պաշտօնը կը վարեին, եւ խմցուց որ եթէ Ռուսաց հիւպատոսն երեք օրուան մէջ Սերվիայի կառավարութեան հետ ունեցած հաղորդութիւնը չդադրեցնէ, ինք քաղաքն իրմէ ապատամբ եւ տերութեան թշնամիներուն ընակութիւն տուող՝ կը դնդակոծէ։ Իշխանը ջանաց փաշային խորհուրդը փոխել, բայց պարապ եղաւ։ Փաշային պարտուած պայմանաժամը կիրակի օրն էր, այսու ամենայնիւ նոյն օրը դեռ Ռուսաց հիւպատոսը հոն էր եւ. սովորութեան համաձայն՝ հիւպատոսարանին վրայ Ռուսի դրօշ բացած էր։ Երիկուան դէմ ամրոցին մէջ եղած Ցաճկի զօրքը շարժման մէջ էին, եւ մեք ժամ ժամ թշնամութեանց սկսելուն կը սպասէինք։ Բայց նոյն ատեն Աւստրիայի հիւպատոսն եկաւ ձեռով ամրոցը փաշային դնաց ու իրեն խորհուրդ տուաւ որ քաղաքին խնայէ, խոստանալով որ երկրորդ օրը Ռուսաց հիւպատոսը Սերվիայի իշխանական կառավարութեան հետ ունեցած կապն ու հաղորդութիւնը կը կտրէ եւ հիւպատոսարանի նշանները կը վերցնէ։ Ես կեցարով թիշնամութեանց սկիզբը չտրուեցաւ։ Սերվիայի իշխանն ալ՝ որն որ Փաշային գացած եւ ուրիշ բան մ'ընել չէր կրցած, անկից գառնալու ատեն՝ Ռուսիայի հիւպատոսին գնաց եւ աղաչեց որ Փաշային փոփոխանաց համանձայն գործէ, որուն վրայ հիւպատոսը նոյն գիշերը հաղորդութիւնը կտրեց եւ երկրորդ օրը ճանչայ եկաւ։

ԷՐԶՐՈՒՄ։ Աղեքսանդրիա, Դեկտեմբերի 10։ Թրնեսի լրագիրն այսպէս կը գրէ։ Եգիպտոսի կառավարութեան անցեալ ամսոյն 10ին հանած շրջաբերականը՝ որն որ 400,000 Աբուկէն առնի ցորեան դուրս հանելը կ'արգիլէ, ամենց յայտ տուաւ որ նոյն կարգադրութիւնը պիտի ոտիժ վերցնէլ շրջաբերականին հրատարակուելէն։ Ամենը՝ ալ կը վախնային որ նոյնը Սեպտեմբերի 28ին սկսուած չսեպուի։ Փոխարքան այսօր ծանոյց որ ան կարգադրութիւնն արդէն անցած Օգոստոս ամսէն սկսած է եւ այսօրուընէ ալ ցորեան դուրս չհանուիր։

— Կորէն զրաց ժողովուրդ ջանքերը, գօրաց կրթութիւններն ու. հրահանգները կը ցուցնեն թէ Արտաս փաշան, վերափոխ Սուլթանին օգնական մարդ խրկելու շատ հոգ կը տանի, նաեւ ճշգիւ արտաքին եղածէն աւելի ալ։ Կոստանդնուպոլիս երիմալու երկրորդ եգիպտական 10,000 ցամաքային զօրաց գունդը մտնելս Աղեքսանդրիա պիտի նաւարկէ։ Նոյնպէս ատ մտնելու Կոստանդնուպոլիս 25,000ի չափ հրացան, վրան, պենուորական զգեստ ու պաշար պիտի խրկուի։

— Նոյն թշնոյ էրթիրոզ կը գրէ որ Սաեփան Պէյ, Եգիպտոսի արտաքին գործոց պաշտօնեան, ցորեան դուրս հանելու թիպլոուութիւնն առիթ պաշտօնէն հանուելու եւ արդէն նոյն պաշտօնարանին առաջնորդութիւնն ուրիշին յանձնուած է։ Սաեփան Պէյին պէս քիչ պաշտօնատարներ կան Եգիպտոս, որոնք իրենց պաշտօնն անոր պէս արդարութեամբ ի գործ դնեն։ Ասոր համար իր պաշտօնէն հանուիլը՝ թէ Գահիրէ եւ թէ Աղեքսանդրիա եղող վաճառականաց անհաճոյ եղաւ, որովհետեւ զժուարաւ կը գտնուի իրեն պէս եւ իրեն տեղ բռնելու պաշտօնատար մը։ Իր բուն յանցանքը դեռ յայտնի չէ։ Ինքն անշուշտ մեծ դիւանին մէջ տեղ մը կ'ընդունի։ Բայց ի Սաեփան Պէյէն, որն որ իր առաջին քաջութիւնն՝ հիմա կը հանդիպի, Աղեքսանդրիոյի մաքսատան՝ Էրիմ Պէյն ալ պաշտօնէն վար առնուեցաւ։

ՃԵՆԱՍՏԱՆ

ԻՍՊԱՀԱՆ խմբագրին բարեկամներէն մէկը Մադրիտէն Ճենասոնի սպատամբութեան վրայ հետաքրքրական նամակ մը կը գրէ, որմէ հատուածներով հետեւեալը հոս կը դնենք։ Ճենասոնի ապստամբութիւնն երեք տարի կայ որ Քուանկի նահանգին մէջ սկսաւ։ Ասկի ժամանակները շատ չէր տարածուած, բայց սա տարուան սկզբէն մեծ գործունէութեամբ յառաջ երթալու սկսաւ։ Նոյն ժամանակները լեռնակոյտեան բնակիչքն իրենց ձեռն հիւս յանկարծ դէպ ի գաշտային երկիրներն արշաւեցին ու իրենց գնդերը ասասիկ ստուարացան։ Նախքան սա դէպերուն բազմութիւնը հեղեղի պէս Քուանկ-Դոնկ, Քիանկ-սի, Հոնան ու Հուպէյ նահանգներն ողողեցին, իրենց ընթացքին մէջ կուռք, կուսաստան, նախարար (մանարին), քարտ ու իմաստնոր մէկտեղ քշելով տանելով ու խառնաթնդոր մէկմէկու վրայ կրծանելով։ Յառաջագոյն խոսք մ'ելլա, որպէս թէ նոր կայսրը քրիստոնեայ եղած ըլլայ, ու Յիսուս Քրիստոսէն՝ իր Աստուծոյն ինանձնուած ըլլայ իրեն որ ճենասոնը ճշմարիտ Աստուծոյ պաշտօնին դարձնէ։ Բայց հիմակ յայտնի է որ սա ապատամբութիւնէն առանց բան մը յուսալու ամենեւին պատճառ չկայ։ Հաւանական է որ հիմակուան կայսեր ցեղն իյնայ ու հետեւապէս Բուտասայի ազգանունն ալ ջնջուի, որովհետեւ հիմակուան ճենասոնի մէջ կրոնի հաստատուն հիմ կամ համոզում մը չ'երեւար։ Նոր կայսրը (ապատամբաց գլուխը) Բուտասայի կրօնը պոռ ու հրոյ կը հալածէ, եւ գեմ կեցողներուն գլուխը կ'առնէ։ Արդ ճենացիք Բուտասայի հոմար գլուխնին կորսնցնել սաստ ամենեւին յոժարութիւն չեն ցուցներ։ Բայց թէ արդեօք նոր կայսեր կրօնը՝ Թաթարաց կայսեր Բուտասայի կրօնէն աւելի նախամեծար համարելու է՝ թէ ոչ, մեծ խնդիր է։ Նոր խարերան Աստուածաշունչը, Աւետարանն ու Սուրբն պլանպակ եղանակաւ մը իրարու կը խառնէ բոլոր իր կրօնական-քաղաքական յայտարարութեանց ու հրատարակութեանց մէջ։ Մարդ սա գրութիւնները մէյ մը աչքէ անցընելու ըլլայ, անմիջապէս նոր օրէնագրին խարէութիւնը յայտնի կը տեսնէ։ Օրինակի աղագաւ կը գրէ թէ ինք երեք անգամ մարմնով երկինք վերացած ու էր Դրդանի Էնէրոյը Ցիսուս Քրիստոսէն շատ ուղիղ խորհուրդներ ու խրատներ ընդունած ըլլայ։ Բոլոր սա կրօնական ոգեւորութիւնները քաղաքական նպատակ մ'ունին։ Ապատամբութեան գլխաւորները զինուորներուն վրայ ազդեցութիւն կ'ուզեն եւ իրենց վախճանին հասնելու համար սա հնարքը կը բանեցնեն։ Մէկ ասուած միայն կայ, կը կրկնեն անպարապ, եւ ասոր դիմաց ալ կրնան հանդուրժել։ Նաեւ կը սկսին հեռացնել թէ ուրեմն բոլոր կառոյցն մէջ գտնուած պլանպակ պատկերներն ու բոլոր Բուտասայի կուռքերը փոյտ ու քարէ սատանաներ են եւ թէ Թաթարաց՝ այն կուռց պաշտպաններն ու ջատագովներն ալ մարդ ու ոսկրով սատանաներ են։ Արդ ասոնք նորէն դժուար խրկելու համար՝ պէտք է որ, կ'ըսեն, Թաթարները թրկեն անյընենք, եւ սա բանս ապստամբաց ամէն ապ կոխած երկիրները կը կոստարուի։ Իսկ կոց հանար կը համոզեն որ պանդ ալ պէտք է այրել՝ զրաց բրինձն եփելու համար, կամ հատարակ փայտի պէս իրենց բանակներուն պատնէշներն ամրացնելու գործածել։ Ահաւասիկ ասոնք են նոր կայսեր առաջ յայտագիրներուն հանուսա իմաստներն ու իր արքանակներուն գործած գործքերը։

ԱՄԵՐԻԿԱ

ԻՐԻՆ հաստատուն կը զրցուի որ Ամերիկեան կղզիներուն Գամէհամիա Գ. թագաւորը քիչ մը վերջը իր իշխանութիւնն պիտի հրաժարի եւ այն

կղզիները՝ որոնց վրայ ինք միջնեռ հիմայ կը իսկա-
ռարեր, Միաբանեալ Նահանգաց հետ պիտի միանան։
Ասոր վրայ Գաղղիայի եւ Անգղիայի հիւպատոսները
մեկտեղ միաբանելով՝ գիր մը խարկեցին իսկառարին,
որուն մէջ ասի բանիս դէմ սաստիկ բողոք կ'ընեն։
Լսեցինք որ, կ'ըսեն, քանի մը Ամերիկացիք
ձեր վերհասանելիութիւնը հանելով կ'ուզեն որ ձեր
վերհասանելութիւնեն հիւսիսարիք եւ աս կղզիներուն
անկախութիւնը վերցնելով՝ գանոնք Միաբանեալ
Նահանգաց հետ միացնեք։ Ասոր՝ վրայ մենք խիստ
պաշտպանք եւ մեզի պարտք սեպեցինք ձեր վերհա-
սանելութեան յիշեցնել որ Գաղղիա եւ Անգղիա
Ընտանութեան կղզիներուն հետ գոյութիւնեն կրած են,
եւ թէ 1813ին եղած դաշնագրով ասոնց իսկառա-
թիւնն ան էր՝ որ թագաւորութիւնդ անկախու-
թեան վիճակի մէջ պահէր։ Ուստի Ամերիկայի
կղզիներն ուրիշ տերութեան մը հետ կապելու փորձ՝
բոլոր դաշանց դէմ ըլլալէն զատ, միանգամայն
իրաւանց ալ հակառակ է։ որովհետեւ ըստ իրաւա-
գիտաց թագաւոր մը չկրնար իր թագաւորութիւնը
հեռացնել եւ ոչ իսկ աս վախճանաւ ուրիշի հետ
խօսակցիլ, առանց իր՝ ժողովրդեանն հաւանութիւն
առնելու։ Ասոր համար կը բաղձինք եւ ցոյն։ Նոյն
խորհրդն Ամերիկայի հիւպատոսին հաղորդուելով, ու-
նիկայ ալ տուանձին գրաւածքով մը կը քանայ ցու-
ցընել որ աս բանս ոչ դաշանց եւ ոչ իրաւանց դէմ
է։ եւ թեպետ, կ'ըսէ, աս նիւթին վրայ Միաբա-
նեալ Նահանգաց կառավարութեան կողմէն առաջ-
արկութիւն եղած չէ, բայց թէ Ամերիկայի քաղա-
քացիք եւ թէ Սենատիշնիք մտադրութեան ու
բանիս վրայ խորհած էն։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ԱԶԳԱՑԵՑ ՂԵՊ

Վարչ Առաջիկան։

ԻԷ. Դարս Լուսոյ Էջայ։

«ՀԱՐԱՏԵՍ ու սէրն արիութիւն կը ծնանին, Ա-
ստուծոյ բարկայ զօրութիւնն անիծիւ անհանար զրկը՝
փոշոյ պէս կը ցրուէ, կ'բարը Աստուծոյ կամ ո-
դիկոր։ Աստուած մեզի հետ ըլլալին համար, փախնալու
ինչ կայ։» Պարսից բանակը շատ հեռու չէր։ Վահան
Ներսեհ հայապատ գեղը գալով՝ հոն զօրաց կարգ դրաւ։
իր քիչ՝ բայց քաջ ու հոգեղեն զօրքն երեք բաժնեց։
Ներսեհ հայապատ գեղը գալով՝ հոն զօրաց կարգ դրաւ։
իր քիչ՝ բայց քաջ ու հոգեղեն զօրքն երեք բաժնեց։
Մէկին բաժինը՝ յանկարծիկ Վահան մարդպետին յան-
ձնեց։ ասիկ Թեւը՝ յանկարծիկ ոգեղ վիրաբեր Բարշ
Վահանունին առաւ, ամոր թոյլ նիզակակից գնելով
զԱրաբեան Սիմոնին, որդուան Բոսմ Փռանին եւ զՓա-
զարի Պարսնին, ամէն մէկուն հինգերորդը. ձախ թեւը՝ Ներսեհ
Կամարականին ու ամոր Վահան
եւ. Հրահան եղբայրներուն իշխանութիւնն տակ ձգեց,
ամենց ոգեւորուն նիզակիր ստրով իր Վասակ եղբայ-
րը։ Իսկ ինքը իր քաջերովը մեկուկ գնաց Վասակ-
գեղին՝ հոկոն ու Բրն։ Բրնին, եւ գՊարզ Արտաշատին իրեն
թեւ թիկունք առած, բոլոր բանակին օգնելու պա-
տրաստութիւն կը անունէր։ Վահան իր յոյսն ու ակնա-
կալութիւնն Աստուծոյ վրայ դրած էր, որն որ ստուգիւ
կրնար իրեն գօրութիւն ու յաղթութիւն տալ։ Աստ-
ներուն հրեն գօրութիւն ու յաղթութիւն տալ։ Աստ-
ներուն ազարտարեան հակառակ, բիւրաւոր պարսկա-
կան զորաց եւ ուրիշ շատ հաւատացեալ Հայ իշխա-
նաց ալ գեմ պիտի ելլէր, հայրենեաց ու ազգին
մատնիչներուն գեմ պիտի կռուէր, որոնք Աստուծոյ
հաւատարիմ չըլլալուն փոխն ուրաց ու պատերազմ
անելով գտան։ Ինքն գիտէր թէ Աստուծոյ հրամանաւ
ինչ մեծ վրայ յարձակեալ էին։

Ընդհակառակ Ճատագրիներուն դեռ նոր աշխարհքս
ստեղծուելու առեն, կատարեալներն ու Միհնեայ գենե-
կրդոյ գունդն որոշ ու ճեղքով եւ. ահագին սատիկ-
թիւնով Հայոց վրայ յարձակելու սկսան։ Վահան անոնց
դեմ քաջութիւնով կռուելու ելաւ։ մանաւանդ, որ էին
Պարսից դեղերը Հայոց ալ թեւեր կան։ Բարշ զորավարն ու.
հայանդիմ մեծ մոր փոխելու սարիցին, սակայն
մեկ ու մեկալ կողմանէ ալ շատ հոգիներ անոնք անա-
գանեց եւ. անոնք ալ երկինք գացին ու կ'երթայ։ Սա-
հակ մարդպետ ու Ասմենակ Պարսիկը գիմնոյ գիմոյ
եկած ատենները դեռ իրենց ոգեւ գրեցեր վրայ կանգ-
նուած էին։ երկու անշարժ ու անասիկ մեռեալ՝ ոչ շատ-
թիւ մը եւ ոչ անոր ատատկոնց հարուածներն կենդանի
շարժիլ կամ անկից մեռա մը երթալ։ Երկուքն ալ իրենց
երկոյն նիզակներն երեք անգամ շարժելին եռեւ, ուժ-
զուրեամբ իրարու վրայ գլորեցին։ պարսիկ եղա-
գարնուելու։ գաղղ սիրուն շատ աշխատանք նիզակներուն կոտ-
նելու երկիր գամուելուն, քանի մը կոտոր ալ բարձրա-
ցան երկինքը եկան։ Ամենեւին իրենց ամենի
երկիրներուն քանի քանի եկած վիրաց՝ մեկուկ
պատոնեալ կ'ուզէին։ իրենց թիրեն ալ փշրեցան, ալ
գարձանելու դիպ չէր մնացած, անկից հաբը թեւեն ու
բաղա ին էր դարձոր։ ով որ հոն մեր կը հանէր վար
կ'իջնեցնէր՝ սատիկ հարուածն ուզելով կու տար։
հարուածէն ցաս, ցաւէն մոլեգնութիւն, մոլեգնու-
թենէն՝ այլայլութեան ու գազանութեան մրմունջ
կը հեռանէին։ իրենց ամենքն մարմինները կը գոյգ-
գոյին։ Սահակ զԱրտենանեն, Արտենանն զՍահակ
գետին կոծանել կը փափաքէր։ կարծես թէ երիվա-
րաց վրայ կռուողներ կան մը կ'ըլլար։ Վերջապէս
երիս նահատակներուն զորութիւններն ալ նուազե-
ցան։ բայց Արտենանն ուրիշ տեղատրած, ձիին թե-
կան։ ու սահաղին բաղմամ թեւեն մէջին որոգայթ ի պրծոգ
թիւնոյ պէս փախուս, պրակ եւ Սահակ նոգեն հոգի
ուս։ զրաց։

Արդեսն ամէն դին պատերազմ զրոսուած ատեն,
Վահան իր ազ թեւին փախաստ ու. թիւնամ զա-
ռաղանալը դիտելով՝ գարհուրելի ձայնով գոռաց.
«Վրէն Վանանդեցի, դնա ոչ թեւին թիւնամեաց վրայ
եւ յաղթար ան ակարներուն քու սնոյդին զորու-
թիւնդ։» Վրէն սատիկ շփոթութիւնեն ու յանկար-
ծական խառնութենեն ահագոյն մէջ մնաց, իրեն
հակոյ բլլալը մոռցաւ։ սակայ ու անզոր ատ. պէս «Լաւ
չեմ կրնար, վրաս մի փառաիր, պատասխանեց։ ոյա-
պիսի ասեն եւ ինչ կրնամ ընել։» Էն ատեն Վահան
ինքը գիրերը խարտ նշանով մը ինքնելով՝ իր հաւատարիմ
երիվարովն վազեց։ Նեռուդին՝ ոյր զոռ ոյրնոյ հոգի
պէս արագ բաս սկսան չէր։ Վահան անոր վրայ յարու-
ցանելու. նշանները էր գարդնէր։ ինկաւ մեկին քաջարին
ոչխարողմեան թեւեն թիւնամեաց վրայ։ հոն հասան
երիս զորամնոցի եղարարն ալ՝ Ներսեհ ու Հրահատ
Կամարականները եւ. անկից հաբը սկսան։ Ա-
ռանց արանք